

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧИХ ПОДРОЖЕЙ З УЧНЯМИ

У статті С.О.Китиченка «Методика організації туристсько-краєзнавчих подорожей з учнями» подаються основні методичні поради та вимоги до оформлення маршрутної документації туристсько-краєзнавчих подорожей.

Ключові слова: туризм, краєзнавство, маршрутний лист, маршрут, похід.

В статье С.А.Китиченко «Методика организации туристско-краеведческих путешествий с учениками» даются основные методические советы и требования к оформлению маршрутной документации туристско-краеведческих путешествий.

Ключевые слова: туризм, краеведение, маршрутный лист, маршрут, поход.

Article С.А.Кытыченко «Methods of tourism and travel lore with pupils» submitted basic methodological advice and requirements to route documents tourist and travel lore.

Keywords: tourism, local history, routing, route march.

Постановка проблеми. Існує багато способів вивчення природи рідного краю, проте якщо ви хочете пізнати рідну землю по-справжньому, близько і глибоко, — вирушайте в туристську подорож. Нашу увагу привернула методика організації туристсько-краєзнавчих подорожей з учнями.

Аналіз актуальних досліджень. Дана тема є актуальною і має джерельну базу [1]. Проблему вивчення туризму у вітчизняному краєзнавстві розглядали відомі дослідники: В.Й.Ганопольський [2], М.Д.Зубалій, В.С.Петровський [3], В.І.Курилова [4], Б.П.Пангелов [5], Є.Г.Рябов [6], В.О.Солов'єв [7], Ю.О.Штюрмер [8]. Проте у науковій літературі, зокрема у працях вищевказаних дослідників, майже не аналізуються методика організації туристсько-краєзнавчих подорожей.

Мета статті. Ввести до наукового обігу маловідомі широкому загалу науковців, вчителів, просто не байдужим до краєзнавства основи методики організації туристсько-краєзнавчих подорожей з учнями на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Основна мета походів юних туристів-краєзнавців полягає у вивченні, дослідженні рідного краю, формуванні високих моральних якостей громадянина України, вихованні у школярів дбайливого ставлення до рідної природи. Завдання походів можуть бути навчальні, пізнавальні, краєзнавчі, спортивні та оздоровчі. У походах можна виконувати завдання, отримані від наукових установ, музеїв тощо Під час подорожі можливе знайомство з архітектурними пам'ятками, стародавніми фортецями, курганами, обелісками, дослідження життя тваринного та рослинного світу. Відповідно до завдань походу можливий збір колекцій мінералів, комах, гербаріїв, складання плану місцевості, тощо. Похід може мати і спортивну мету: виконання певного спортивного розряду, сходження до вершин, складання докладного опису району мандрівки, топоніміки. Головне – визначити мету свого походу.

Вимоги до керівників та учасників походів. У багатоденних походах необхідно вміти орієнтуватися на місцевості, обирати шлях руху за визначеним маршрутом, організовувати ночівлю, а для цього необхідно вміти вибрати зручне, безпечне місце, встановити намети так, щоб було сухо навіть у дощову погоду, влаштувати захист від вітру, добути чисту воду, дрова, у будь-яку погоду розкласти та підтримувати багаття і користуватися ним для приготування їжі, просушування одягу та взуття. Учасники таких походів повинні вміти володіти технікою пересування, у тому або іншому виді туризму, долати природні перешкоди, надавати, у разі потреби, долікарняну допомогу потерпілому.

У туризмі, як і будь-якій діяльності, існує нормативно-правова база, яку потрібно виконувати – «Про внесення змін до Правил проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України», затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 24.03.2006 р., №237 [1].

Правила визначають, який досвід повинен мати керівник і учасники планового

(заявленого) походу для забезпечення їх безпеки, а у цілому і успіх запланованої подорожі.

Досвід з організації дитячо-юнацького туризму, керівник може отримати в постійно діючій школі підготовки туристських кадрів. Такі школи організовано в регіональних центрах дитячого туризму більшості областей України. Наприклад, у Харківській області така школа діє при Обласній станції юних туристів (далі облСЮТур) за адресою м. Харків, вул. Танкопія, 15/2, тел. 392-30-14.

Для проведення ступеневих походів керівник туристської групи (не пізніше, ніж за 10 діб до початку подорожі) обов'язково повинен отримати позитивний висновок від туристської маршрутної-кваліфікаційної комісії навчальних закладів освіти (далі МКК освіти), яка має відповідні повноваження щодо можливості здійснення подорожі [1].

Маршрутні документи необхідні в поході. Основним документом на проведення ступеневих походів є маршрутний лист встановленого зразку. Такий бланк видає МКК освіти Харківської обласної станції юних туристів.

Маршрутний лист керівник групи заповнює у двох примірниках, підписує директор (або його заступник) навчального закладу, що проводить цей похід. Документи затверджуються печаткою навчального закладу.

У разі прийняття позитивного рішення про проведення туристської подорожі адміністрація навчального закладу, або іншої освітньої установи, видає наказ про проведення туристської подорожі, заключає угоду на страхування учасників подорожі від нещасного випадку із страховими компаніями, що мають право на здійснення такого виду діяльності.

Склад та підбір групи. Правильний підбір групи – одна з основних умов вдалого і безаварійного походу. Бажано, щоб члени групи мали приблизно однаковий вік, фізичну підготовку, знання і туристські навички, а також психологічну сумісність.

Проте в Харківській школі №100 ім. А.С.Макаренка, практикуються подорожі з різновіковими групами. Діяльність таких груп організовано на засадах педагогічних ідей Антона Семеновича у туристсько-краєзнавчій діяльності. Тому, готуючись до походу, учасники мають чітко розподілені між собою обов'язки: комісар та стажер (учні 10-11 кл., які мають відповідний досвід), фактично виконують функції керівника і заступника керівника туристської групи; вихованці туристсько-краєзнавчого гуртка (8-9 кл.), що в перспективі мають стати стажерами, виконують функцію помічників керівника; для менш досвідчених учасників можна рекомендувати такий розподіл обов'язків (відповідальний за спорядження, відповідальний за харчування (завгосп), скарбник, санінструктор, фотограф, відповідальний за вогнище, ремонт спорядження, ведення щоденника); активну функцію помічників-консультантів виконують «старики» (випускники школи, які мають туристський досвід); учитель завідома, включається в роботу групи, лише в складних ситуаціях.

Розробка маршруту. Вибір району і маршруту походу - справа творча, вона пов'язана з метою походу, з його завданнями (навчальними, спортивними, пізнавальними, краєзнавчими, оздоровчими), з фінансовими можливостями, з рівнем підготовленості учасників походу.

Розробка маршруту – це визначення пунктів, через які проходитимуть учасники походу, місця для привалів, ночівель, а також основні екскурсійні об'єкти.

Щоб визначити маршрут, його довжину в кілометрах та дати характеристику шляху, треба мати відповідний картографічний матеріал, літературу, звіти груп, що пройшли даним маршрутом. Ця інформація допоможе заздалегідь дізнатися про фізико-географічні та економічні особливості району, його археологічні, геологічні, історичні об'єкти, можливі місця поновлення продуктів харчування на маршруті.

Спорядження для пішохідного й гірського туризму повинне бути міцним, зручним, легким, забезпечувати безпеку й збереження здоров'я. Підбирати його треба відповідно до технічних труднощів маршруту, клімату району подорожі й тривалістю походу [2].

Варто пам'ятати, що вага рюкзака повинна відповідати віковим вимогам учасників походу. Максимальна маса рюкзака для пішохідних туристів, які не мають відхилень у стані здоров'я, становить: для юнаків – 20-25%, для дівчаток – 10-15% від маси тіла туриста [3].

Харчування в поході. Найважливішою умовою успішного проведення туристського походу – є правильна організація харчування в ньому.

Харчування повинне компенсувати витрати енергії туристів під час подорожі. В умовах навіть нескладного маршруту вони становлять щоденно на кожну людину 3000-3500 ккал. Продукти слід правильно підбирати, вони мають містити оптимальну кількість жирів, білків, вуглеводів, вітамінів та мінеральних солей, крім того, бути транспортабельними, з мінімальною масою, тривалим терміном зберігання. Основною вимогою добору продуктів для походу є швидкість приготування з них різних страв [5].

Кошторис витрат у поході або подорожі складають керівник групи, скарбник, відповідальні за харчування і спорядження та актив туристів. Кошторис складається з таких частин: транспортні витрати; витрати на харчування; придбання і прокат спорядження та обладнання; витрати на екскурсії, ночівлі, медичну аптечку та страхування, ремонтний набір, оформлення звіту та непередбачені витрати.

Підведення підсумків походу. Аналіз походу проводять одразу після закінчення подорожі. У підведенні підсумків беруть участь всі члени туристської групи. Обговорюють пройдений маршрут, оцінюють зміст походу, ступінь складності, встановлюють причини відхилення від плану (якщо вони мали місце), помилки допущені групою або окремими туристами. Це допомагає виявити недоліки, намітити шляхи їхньої ліквідації в майбутньому.

Після закінчення походу керівник спільно з учасниками випускають фотогазету про подорож, а також в обумовлені строки оформляють звіт про подорож і надають його до навчального закладу або до іншої установи освіти, яка проводила подорож. Звіт про похід або експедицію з активним способом пересування надається також у відповідну МКК освіти, що дала дозвіл на проведення подорожі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На сучасному етапі туристсько-краєзнавча діяльність передбачає використання краєзнавчого матеріалу в навчально-виховній роботі школи. Використання матеріалів даної статті буде корисним для вчителів, студентів ВНЗ та небайдужих до краєзнавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Про внесення змін до Правил проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України». Наказ МОНУ від 24.03.2006 №237 – <http://www.mon.gov.ua>
2. Ганопольський В.Й. Уроки туризму. Посібник для вчителів / В.Й.Ганопольський. – Мінськ: НМ Центр, 1998. – 216 с.
3. Зубалій М.Д., Петровський В.С. Пішохідний і лижний туризм / М.Д.Зубалій, В.С.Петровський. – К.: «Здоров'я», 1984. – 128 с., іл.
4. Курилова В.И. Туризм: Учебное пособие для студентов пед. институтов / В.И.Курилова. – М.: Просвещение, 1988. – 224 с.
5. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб / Б.П.Пангелов. – К.: Академвидав, 2010. – 245 с.: іл.
6. Рябов Є.Г. Туризм у школі / Є.Г.Рябов – М.: Фізкультура і спорт, 1983. – 160 с.
7. Соловьев В.О. и др. Геологические и геоэкологические маршруты по Украине: Справочно-методическое пособие / В.О.Соловьев. – Х.: Курсор, 2006. – 86 с.
8. Штюрмер Ю.А. Краткий справочник туриста 3-е изд. с изменениями и дополнениями. / Ю.А.Штюрмер. – М.: Профиздат, 1985. – 272 с.